

Xalq yazıçısı, akademik Kamal Abdullanın yaradıcılığı, dünyanın bir çox ölkəsində olduğu kimi, Baltikyanı məkanda, xüsusən Litvada da tərcümə və nəşr edilərək, ciddi maraq və rəğbətlə qarşılanır. Tanınmış ədəbiyyatşünas, publisist və tərcüməçi, Litva Azərbaycanlıları Cəmiyyətinin sədri (1988), Litva Hökuməti vəzində Milli İemalar Şurasının (1991-2019) və Dünya Azərbaycanlılarını Əlaqələndirmə Şurasının üzvü (2001-2021), Avropa Azərbaycanlıları Konqresinin vitse-prezidenti (2007-2009), Litva Seymində millətlərarası münasibətlər və dini məsələlər üzrə məsləhətçi, Azərbaycanın Əməkdar jurnalisti Mahir Həmzəyevin bu mövzuda məqaləsini oxuculara təqdim edirik.

Mahir HƏMZƏYEV

Litva Azərbaycanlıları Cəmiyyətinin sədri, Əməkdar jurnalist

Xalq yazıçısı, akademik Kamal Abdullanın 2006-cı ildə Bakıda nəşr olunmuş "Şehrbazlar dərəsi" romanı oxucuların və ədəbi tənqidçilərin geniş marağına səbəb olub. Sufi dərvişlərin həyatından bəhs edən və mistik əhvalatların baş verdiyi roman paralel dünyalar arasındakı əhəngdən, atası Cəlladbaşını axtaran Karvanbaşının taleyin hökmü ilə Şehrbazlar dərəsinə gəlib çıxmasından, burada ömrü edən Ağ dərvişin və hər iki dünyada yaşayan Səyyah şehrbazın çağırdığı ruhla Karvanbaşının sonu faciəylə bitən sirli görüşündən bəhs edən mistik roman müxtəlif dillərdə və müxtəlif ölkələrdə çap edilməklə dünya oxucusunun da diqqətini cəkib. Bu diqqətin nəticəsi olaraq indiyə qədər "Şehrbazlar dərəsi" romanı Fransa, ABŞ, Rusiya, Türkiyə, Yaponiya, İran, Qazaxıstan və digər ölkələrdə işıq üzü görüb.

Əsər Litva dilində tərcümə edilib və 2013-cü ildə Vilyūsda "Edukologiya" nəşriyyatı tərəfindən çap olunub. Romanı Litva dilinə əsərin rusca nəşrindən Litva dili və ədəbiyyatı üzrə tanınmış mütəxəssis Lione Lapinskene (1958) tərcümə edib. O, kitaba "Çoxrəngli Azərbaycan xalqası üzərində səyahət..." adlı ön söz də yazıb və bu yazısında romanı "ilmə-ilmə xalqaya" bənzədib...

Avropada mədəniyyətlərin qovuşağında uçan səsimiz...

"Şehrbazlar dərəsi"nin Litva nəşrindən sonra bu ölkənin bir sıra ədəbi-mədəni və akademik qurumlarında onun bir neçə təqdimat mərasimi keçirilib.

Romanın ən əzəmətli təqdimat mərasimi və imza günü 2013-cü il fevralın 23-də Vilyūsda "Edukologiya" nəşriyyatının xətti ilə təşkil olunub. K.Abdullanın və Bakı Slavyan Universiteti Türkiyə kafedrasının baş müəllimi Namiq Qafarovun da qatıldığı bu mərasimlərdə Litva Edukoloji Universitetinin rektoru, Litva Elmlər Akademiyasının sabiq vitse-prezidenti, akademik Algirdas Gayjūtis (1941), dilçi alim, Litva Elmlər Akademiyası Litva dili İnstitutunun direktor müavini, Litva Edukoloji Universitetinin professoru, akademik Grasilda Blajene (1949), litvalı linqvist mütəxəssis, humanitar elmlər doktoru, Litva Edukoloji Universitetinin professoru Vidas Kavalyauskas (1965), Litva dili və ədəbiyyatı müəllimi, ədəbi tərcüməçi Lione Lapinskene, Litva Azərbaycanlıları Cəmiyyətinin sədri Mahir Həmzəyev, həmçinin, bir sıra jurnalistlər, edukoloqlar və tələbələr çıxış ediblər. Mərasimlərdə müəllifə kitabını imzaladılar.

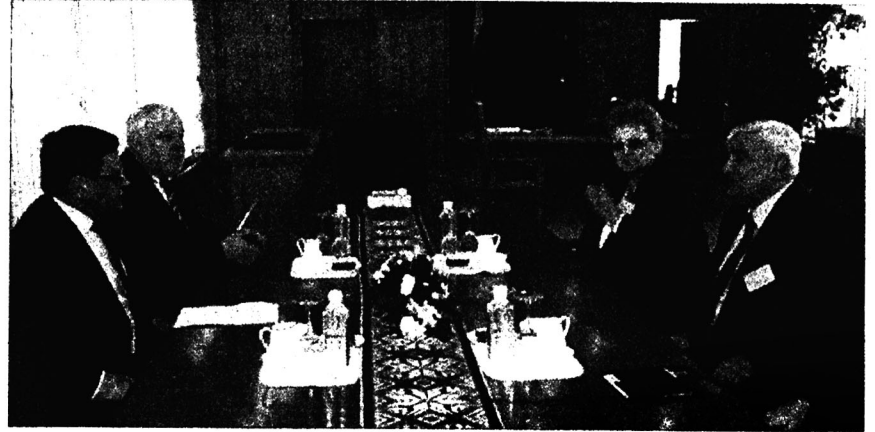
maq istəyən oxucuların çoxluğu xüsusilə diqqət cəkib.

Həqiqətən ədəbi hadisəyə çevrilmiş bu təqdimat və imza mərasimləri həmin günlərdə Vilyūsda 14-cü dəfə keçirilən məşhur Beynəlxalq Kitab Yarmarkası tədbirləri çərçivəsində təşkil olunmuşdu. Təqdimatın çox yüksək təşkilatı səviyyəsi, tədbirdə hökm sürən mədəni müxtəliflik ab-havası, iştirak edən ölkələrin geniş coğrafiyası barədə təəsşür yaratmaq üçün qeyd edək ki, Vilyūs Beynəlxalq Kitab Yarmarkası Baltik ölkələrində bu qəbildən olan ən böyük tədbirdir. 2000-ci ildən başlayaraq hər il keçirilən bu yarmarka çox möhtəşəm və böyük bir kitab satışı sərgisi olaraq həmçinin, bilik, elm, maarif və mədəniyyət mövzularına bəhs edilmiş ən mühüm foruma, böyük ictimai

"SEHRBAZLAR DƏRƏSİ" LİTVADA

diskussiya məkanına çevrilir. Yarmarka həm Litva, həm də bütün region üçün böyük önəm daşıyan bir bayram kimi yadda qalır. Bu beynəlxalq tədbir eləcə də Baltik ölkələrində kitaba marağın artmasını, düşünən insanların çoxaldığını təsdiq edir. Yarmarka Litva Respublikasının prezidenti Dalia Gribauskaytenin (1956) himayəsi ilə keçirilir. Mədəni proqramlar isə Litva Mədəniyyət nazirliyinin dəstəyi ilə reallaşdırılır. Üç gün davam edən yarmarkada 400-ə yaxın tədbir keçirilir. Tədbirlərə 70 minədək insan qatılır. Yarmarkada həm Litvadan, həm də dünyanın bir çox dövlətlərindən yüzlərlə nəşir və müəllif iştirak edir.

"Şehrbazlar dərəsi"nin tənənəli təqdimat mərasimlərinin baş tutduğu 14-cü Vilyūs Beynəlxalq Kitab Yarmarkasında 16 xarici ölkədən 40 nəfərdən artıq tanınmış yaradıcı şəxs iştirak edirdi. Belə ki, 1988-ci ildən Niderlandda siyasi mühacir həyatı yaşayan və niderlandca yazıb yaranan İran kökənli yazıçı və şair Kader Abdullah (1954), İsveçrəli məşhur alim və yazıçı, tibb elmləri doktoru, Cenevrə Universitetinin professoru Alayn Golay (1955), İtalyan yazıçısı və tanınmış teleparici Alberto Andjela (1962), Kasablankada yaşayan Hindistan əfqanları kökənli ingilisdilli yazıçı və səyyah Tahir Şah (1966), alman yazıçısı və publisisti Sabine Ebert (1958), basketbol üzrə məşhur ispan məşqçisi, "Ancelinanın çarşafı" romanının müəllifi Yoan Plaza (1963), alman əsilli İrlandiya yazıçısı Robert Gervart (1976), Böyük Britaniya yazıçısı Austen İvereyg (1966) və Roderik Gordon (1960), Cənubi Koreyalı yazıçı Hayl Ci (1955), tanınmış fransız rəssamı və yazıçı Aleksandr Kleriss (1980), polşalı ədəbiyyatşünaslar, tarixçilər, komiks rəsamları, şair, yazıçı və dramaturqlar - Belostok Universitetinin professoru Kşistof Buxovski (1969), Krakovdakı məşhur Yagellon Universitetinin məzununu Yeji Pilx (1952), Barbara Gruşka-Zix (1960), Mixal Slomka (1978), Mixal Jeçnik və bir sıra digər cənəbi müəlliflər yarmarkaya qatılmışdılar. Tədbirin fəaliyyəti və gedişi 150 nəfərdən artıq yerli və xarici media

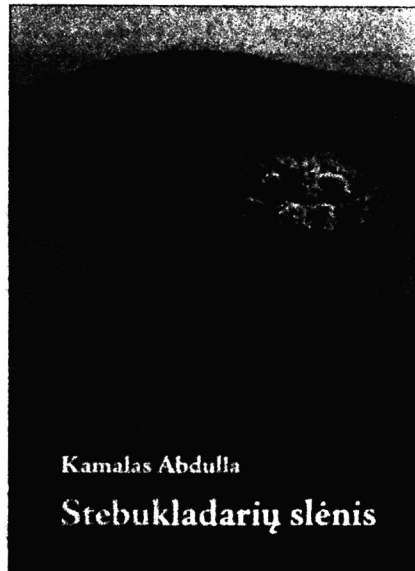

təmsilçiləri - jurnalist, teleparici, operator, fotoqraf və digər mütəxəssislər tərəfindən işıqlandırılırdı.

Yarmarkada iştirak edən cənəbi yazıçılardan yalnız K.Abdulla Litva Respublikası Seyminin sədri Vidas Qedvilas (1959) tərəfindən Parlamenta dəvət almışdı. Görüşdə K.Abdulla ilə birgə Litvanın sabiq millət vəkili (2004-2012), tanınmış teatr rejissoru və ictimai-mədəni xadim Yulyus Dautartas (1953) və ədəbi tərcüməçi I. Lapinskene iştirak edirdilər. Seymin sədri ilə olduqca səmimi şəraitdə keçən söhbət zamanı K.Abdullanın yara-

- "Şəhərimizi ziyarət etdiyimizə görə sevinə hissələri yaşayırıq. Ümidvarıq ki, bu səmimi dostluğumuz şəhərlərimizin əməkdaşlıq münasibətləri səviyyəsinə ucalacaq, eləcə də mədəniyyət, maarif, idman və iqtisadiyyat sahələrində yaxın və işgüzar əlaqələr qurmağa imkanlar yaradacaq".

Oxucularla ilk görüş və kitabın təqdimatı, əsası 1922-ci ildə qoyulmuş və Litva ədəbiyyatının məşhur klassiki, yazıçı, dramaturq, ictimai-siyasi xadim Gabriele Petkeviçyute-Bitenin (1861-1943) adını daşıyan Panevejis dairəsi ictimai kitabxa-

Kamalas Abdulla

Stebukladariy slenis

dıcılığı, həmçinin, Azərbaycan ədəbiyyatı, Litva-Azərbaycan mədəni əlaqələri barədə geniş və maraqlı fikir mübadiləsi aparıldı. K.Abdulla Litvada kitaba böyük maraq olduğunu hər an müşahidə etdiyini bildirdi. O, Bakı Slavyan Universiteti tələbələrindən toxuduğu Azərbaycan bayrağını və "Şehrbazlar dərəsi"nin Litva nəşrini imzası ilə Parlament sədrinə hədiyyə etdi.

Vilyūs şəhərinin meri Arturas Zuokas (1968) ilə baş tutmuş başqa bir görüşdə də yazıçı K.Abdulla böyük maraq və səmimiyyətlə qarşılandı.

Qədim etnoqrafik regionda "Şehrbazlar dərəsi"ni tanıtım tədbirləri

Romanın digər təqdimat tədbirləri isə Litvanın tarixi və qədim etnoqrafik məkanlarından biri olan Aukštaytiya regionunun paytaxtı Panevejis şəhərində təşkil olunmuşdu.

K.Abdullanın bu regiona səfəri onun Panevejis şəhər bələdiyyəsində rəsmi qəbul edilməsi mərasimindən başladı. Şəhərin meri Vitaliyus Satkyaviçyus (1961) qonağı sayğı ilə salamlayıb ona şəhərin qədim tarixi və bu günü barədə maraqlı bilgilər təqdim etdikdən sonra dedi:

nasında baş tutdu. Təqdimatın aparıcısı və Panevejis teatrının aktyoru "Şehrbazlar dərəsi" əsərindən parçalar ifa etdilər. K.Abdulla çoxsaylı oxucuların suallarını cavablandırdı.

Sonrakı ədəbi tədbir Panevejis şəhərində 2000-ci ildən fəaliyyət göstərən və əsası ünlü Litva rəssamı və bədii şüə ustası Remigiyus Kryukas (1961) tərəfindən qoyulmuş məşhur "Glasremis" bədii şüə studiyasında gerçəkləşdirildi.

Daha sonra bir sıra dram əsərlərinin müəllifi K.Abdulla ilə Yuozas Miltinis adına Panevejis şəhər dram teatrında xüsusi görüş keçirildi. Görüşdə onunla dramaturgiya və səhnə yaradıcılığı barədə dərindən maraq oyadan söhbətlər aparıldı.

Söhbət əsnasında həmçinin, Panevejis teatrının valehedici fəaliyyətini və burada səhnələşdirilmiş əsərlərin böyük önəmini vurğulayan K.Abdulla Donatas Banyonis (1924-2014), Algimantas Masyulis (1931-2008), Vatslovas Bledis (1920-1999), Bronyus Babkauskas (1921-1975), Gediminas Karka (1922-1991), Eugenija Şulgayte-Karkene (1923-2014), Stasys Petronaytis (1932-2016), Regina Zdanaviçyute (1925-2015) kimi ünlü rejissor və aktyorların teatrın səhnəsində qoyduqları parlaq izlər barədə fikirlərini bölüşdü. Tədbir zamanı yazıçının Estoniyada səhnələşdirilmiş pyesi barədəki məlumatları Litva teatr yaradıcılarının, o cümlədən, teatrın direktoru Romualdas Vikşraytis diqqətini cəkdi.

Yeri gəlmişkən demək istərdik ki, bü-növrəsi hələ 1-ci müstəqil Litva Respublikası dövründə qoyulmuş (1938) Panevejis dram teatri həm keçmiş Sovetlər Birliyində, həm də xarici ölkələrdə Litva milli ənənələrini və etnokulturoloji dəyərlərini qoruyub davam etdirən, azadlıq ideyalarını səhnədə yaşadan möhtəşəm sənət ocağı və mədəniyyət mərkəzi kimi məşhurlaşdı. Teatrın yaranması və ən uğurlu fəaliyyət illəri qüdrətli yaradıcı bir şəxsiyyətin - bənzərsiz sənət ustası, teatrın baş rejissoru olmuş SSRİ Xalq artisti (1973) Yuozas Miltinis (1907-1994) adı və gördüyü mühüm işlərlə bağlıdır. Təsəffüf deyin ki, 1995-ci ildən etibarən bu te-

atr məbədgağı onu yaradan və dünyada məşhur edən əfsanəvi baş rejissor və bədii rəhbər, aktyor və gözəl pedaqoq Y.Miltini-sin adını daşıyır...

Kamal Abdulla yaradıcılığı Litvanın media diskursunda

"Səhrbazlar dərəsi"ni Litvada tanıtım tədbirləri təkcə böyük oxucu auditoriyası tərəfindən rəğbətə qarşılanmadı, eyni zamanda, bu roman və ümumən Kamal Abdulla yaradıcılığı mərkəzi qəzetlərin mövzusunə çevrildi.

1989-cu ildən Vilnüsə müstəqil çap olunan məşhur "Respublika" qəzeti romanın Litva dilinə tərcüməçisi Liene Lapinskene ilə o günlərdə maraqlı müsahibə dərc etdi. "Ədəbiyyat üçün humanist dəyərlər gərəkdir" başlıqlı həmin ədəbi söhbət qəzetin 22 fevral 2013-cü il tarixli sayında "Mədəniyyət yenilikləri" rubrikasında çap olundu. Müsahibəni litvalı şair və tərcüməçi, Litva Ədəbi Tərcüməçilər İttifaqının Dominikas Urbas adına mükafatı laureatı Tomas Taşkauskas (1986) götürüb.

Müsahibədə yer alması bir fikri vurğulamazdan öncə qeyd etmək istərdik ki, K.Abdulla romanın tərcüməsi ilə bağlı xüsusi olaraq Litva oxucularına yığcam son söz ünvanlayıb. O yazır ki, "İnsan özündə başqa bir insana qarşı intiqam və ya nifrət hisslərini daşımamalıdır. Hər bir insanı yalnız Sevgi idarə etməlidir. Biz yaşadığımız dünyada aramızdan pisliyi hökmən qovub yox etməliyik - qarşımızda duran məqsəd bundan ibarət olmalıdır..." Liene Lapinskene göstərilən müsahibədə roman müəllifinin bu fikrini davam etdirərək oxuculara ritorik sualla müraciət edir: "Bəs buna necə nail olmalıyıq? Və sonra da bildirir ki, "suala cavabı "Səhrbazlar dərəsi"nin səhifələri üzərindən sətir-sətir səyahət edən zaman tapa bilərsiniz..."

Əsər haqqında, həmçinin, Litva Yazıçılar İttifaqının "Ədəbiyyat və incəsənət" həftəliyinin 26 aprel 2013-cü ildə çıxmış 26-cı sayında "Qisasmı dirəndiyi dalan" adlı geniş ədəbi məqalə dərc edilib. Məqaləni yuxarıda adı çəkilən Tomas Taşkauskas yazıb.

Bunlardan əlavə, "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetinin 26 aprel 2013-cü ildə çıxmış 17-ci sayında K.Abdullanın daha bir əsəri - "Korneliyusun ölümü" adlı hekayəsi işıq üzünə görüb. Əsər yazığının Litva ilə bağlı zəngin etnokulturoloji təəssüratlarının təsiri altında yaranıb. Əsərin qəhrəmanı "Şəhər Universitetinin böyük möhürünün qoruyucusu" - litvalı qoca professor Korneliyusdur. K.Abdulla "Səhvlərimizin qrammatikası" silsiləsindən yazdığı bu hekayəni litvalı dostu, lingvist alim Vidas Kavalyauskasa ithaf edib. Hekayəni Litva dilinə ruscadan Liene Lapinskene çevirib.

Yeri gəlmişkən göstərmək istərdik ki, ədəbiyyatşünas alim, filologiya elmləri doktoru Tehran Olışanoğlu da (1960) əsər haqqında "Nədən Korneliyusun ölümü?" adlı resenziya yazıb. 2015-ci ildə yayımlanmış resenziyada hekayə ilə bağlı orijinal refleksiya və ədəbi düşüncələr əks olunub, tarixi paralellər və müqayisəli təhlillər aparılıb, həm də maraqlı ümumiləşdirmələr edilib.

Avropanın coğrafi mərkəzinə qayıdış...

Vurğulamaq lazımdır ki, K.Abdulla adı Litvanın həm ictimai-siyasi fikir məkanı, həm də mədəniyyəti və akademik dairələri üçün yad deyil. O, hələ Litva müstəqilliyinin bərpasının ilk illərində bir neçə dəfə bu ölkədə olub, bir sıra görüş və tədbirlərdə Azərbaycan ziyalılarını təmsil edib, yaradıcı əlaqələr qurub (o dövrdə mən də Kamal Abdullanın sədri olduğum Azərbaycan Mədəniyyət Fondu İdarə Heyətinin üzvü olaraq Litva ilə qurulmaqda olan yeni məzmunlu mədəni əlaqələrin müstəqillik dövrünün mədəniyyət siyasəti doktrinasına uyğun məcrada inkişafı üçün çalışırdım). SSRİ-ni sarsıdan 1991-ci ilin avqust qiaymından sonra Baltik ölkələrinin müstəqilliyi dünyanın aparıcı dövlətləri tərəfindən de jure tanınan günlərdə Kamal Abdullanın Litva ictimaiyyətinə ünvanladığı təbrik teleqramı isti qarşılanmış və həmin teleqramın mətni Litvanın rəsmi dövlət qəzeti olan "Lietuvos aidas" gündəliyinin 31 avqust 1991-ci ildə çıxmış 176-cı sayında dərc olunmuşdu. Fikrimizcə, həmin tarixi sənədi bu yazımızda təqdim etmək yerinə düşərdi:

"Vilnüs şəhəri, M.K.Çürlyonis küçəsi, 18

Litva Azərbaycanlıları "Odlar yurdu" Cəmiyyətinin sədri Mahir Həmzəyevə Əziz həmvətənlər!

Litva Respublikası müstəqilliyinin beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən tanınması, Demokratiya və Ədalətin tam qələbə çalması münasibətilə Azərbaycan ziyalıları və Azərbaycan Mədəniyyət Fondu adından Litva xalqına və Litva Hökumətinə ən səmimi təbriklərimizi yetirməyi sizdən rica edirik.

Əminik ki, qələbə çalmış Demokratiya və əldə edilmiş Azadlıq respublikanızda yaşayan hər bir ailəyə sülh, xoşbəxtlik və məhrəbanlıq gətirəcək. Litva xalqına ən xoş arzularımızı bildiririk.

Hörmətlə - professor Kamal Abdulla-yev, Azərbaycan Mədəniyyət Fondunun sədri.

Bakı şəhəri, 28 avqust 1991-ci il".

Burada haşiyə çıxaraq göstərmək istərdik ki, K.Abdullanın Litva mövzulu "Korneliyusun ölümü" hekayəsinin qəhrəmanı Korneliyus aqlaşmaz bir kəşfə - dünyanın bütün elmi dairələrində qəbul edilən çox böyük nailiyyətə imza atır. Belə ki, o, "Yer üzünün mərkəzinin dəqiq təyin edilməsi" düsturunu ortaya qoyur və bunun dünyanın bütün elm mərkəzlərində, universitet və kilsə kafedralarında "Korneliyus meyarı" adlandırılmasına nail olur. Həm də "Yer üzünün mərkəzi"nin məhz Litvada qərar tutduğuna bütün dünyanı inandıra bilir... Korneliyus bu meyarı yavaş-yavaş həm xristian, həm müsəlman, həm də buddist alimlərin beyninə yeridib onların təqdirini qazanır... Onun irəli sürdüyü meyar çox sadə olaraq nöinki mantiyalı elm adamları, hətta geniş əhali üçün də anlaşılqı idi..."

Bu haşiyə ilə bağlı qısa şərhlər vasitəsilə açıqlama vermək istərdik ki, "Korneliyus meyarı" eyni zamanda, bizə Fransa Milli Coğrafiya İnstitutu əməkdaşlarının Avropa qitəsinin coğrafi mərkəzini təyin etmək məqsədi ilə apardıqları elmi araşdırmaları xatırladır. Buna qədər həmin mərkəzin gah Belorusda, gah da Ukraynada və ya Polşada olduğu güman edilirdi. 1989-cu ildə fransız alimləri mərkəzin koordinatlarını dəqiqləşdirərək bəyan etdilər ki, Avropanın coğrafi mərkəzi Vilnüsədən 26 kilometr şimalda yerləşən Purnuşkes və Bernotay kəndlərinin arasında yerləşir. 1997-ci il mayın 24-də həmin yerdə coğrafi mərkəzi qeyd edən daş abidə qoyulub.

Göstərilən fakta istinadən paralellər aparıb bu qənaətdə gəlirik ki, "Korneliyus meyarı"

Avropanın Litvadakı coğrafi mərkəzindən yaradıcı şəkildə qaynaqlanıb... Hər necə olsa da, yazıçı Kamal Abdulla "Səhrbazlar dərəsi"nin tərcüməsi üzərindən Avropanın coğrafi mərkəzinə - onun yaxşı tanıdığı köhrəbə və göllər diyarı gözəl Litvaya bir daha qayıdıb.

Ümidvarıq ki, Litva oxucusu yazığının yeni əsərlərinin tərcüməsini və onun bu dost ölkəyə növbəti qayıdışını gözləyir...

**Bakı - Vilnüs - Bakı.
2013-2019-cu illər.**